

Det nordiske samarbeidet i lys av EU-samarbeidet – og omvendt

Første del av en innledning holdt på Nordisk Folkeriksdag, Lillehammer, 2. august 2003 Av Dag Seierstad

Kjennetegn ved det nordiske samarbeidet

Mange knytter diskusjonen av nordisk samarbeid til det som skjer i Nordisk Råd og Nordisk ministerråd. Men det

er bare en liten del av det nordiske samarbeidet. Det viktigste kjennetegnet ved det nordiske samarbeidet er at det har utvikla seg skritt for skritt – felt for felt. Og den viktigste metoden har vært det en kan kalle gjensidig læring. En har møttes over grensene og spurt: hvordan har dere løst dette problemet? Hvordan har dere møtt denne utfordringen? Ministre har møtt hverandre, saksbehandlere i departement har tatt telefoner til kolleger i andre nordiske land, lærere har møtt hverandre på tvers av grensene. Fagforbund og andre interesseorganisasjoner har lært av sine partnere i andre nordiske land, journalister har snust opp nyheter, lovendringer og erfaringer gjort i andre nordiske land. Ingen har trukket opp noe mål for hva denne formen for erfaringsutveksling skal føre til. Det fins ingen vedtak som fastlegger hva denne formen for samarbeid skal føre fram til. Det fins ingen traktater som binder nordiske land til å bruke bestemte midler – eller til å arbeide for bestemte mål. Erfaringene avgjør hva en velger å gjøre – egne erfaringer

med egne tiltak – og andre erfaringer med andre typer tiltak. Noen ganger har vi i Norge kopiert svenske løsninger alt for blindt og firkanta. Men vi har stått fritt til å forkaste dem når vi ser at de ikke fungerer slik vi ville. Har dette vært en dårlig modell? Har denne formen for samarbeid hatt liten betydning for hvordan våre samfunn utvikler seg? Hvis en sammenlikner hvordan lovverk og offentlig sektor har

Dette særnummer av Frit Norden, rummer flere av indlæggene fra Nordisk Folkemøde/Folkeriksdag i Lillehammer, der fandt sted i dagene 30.juli til 2.august.

Indledere fra Finland, Sverige, Danmark og værtslandet Norge beskæftigede sig fra mange vinkler med spørgsmål som demokrati, kultur, sundhed og fred.

Det var spændende dage - hvor der også blev drøftet former for nærmere samarbejde mellem Frit Norden og foreningerne af Folkeriksdagens Venner i Norge og Sverige; drøftelser, der kan fortsættes ved **Frit Nordens årsmøde** i september. Se side 15 og 16.

LÆS I BLADET

Det nordiske samarbeidet i lys av EU-samarbeidet - og omvendt Av Dag Seierstad	side 1
Glimt fra Folkemødet i Lillehammer	side 4
Kan Norden brukes til noget? Af Jesper Morville	side 6
EU og virkninger for folkestyret Af Trine Skei Grande	side 8
Medborgaren som försvann Av Gunilla Winberg	side 10
EU på vej mod supermagt Af Ditte Staun	side 12
Tillykke til Mogens Rump Af Bent Brier	side 13
Efter Lillehammer: Pressemeddelelse og hilsen	14
Forslag til Årsmødet	side 15

utvikla seg i de nordiske land etter andre verdenskrig, vil en se store likheter. Der hvor vi avviker fra hverandre, kan det forklares med ulike historiske tradisjoner og ulik næringsstruktur. Samarbeidsmodellen har vært utrolig effektiv hvis en måler effektivitet ut fra hvor likt resultatet er blitt på tvers av grensene i Norden. Mange har latterliggjort det nordiske samarbeidet. Mange har f..eks. kalt Nordisk Råd for et supperåd, et råd der det bare prates og ikke handles. Men Nordisk Råd skal ikke handle, hvis en med å handle mener å handle på vegne av medlemsstatene. Nordisk Råd har aldri hatt myndighet til å fatte vedtak som binder regjeringer og parlament i det enkelte land. Rådet har vedtatt anbefalinger, har satt i gang felles utredningsarbeid

og felles prøveprosjekt. Aldri noe mer. Og sjølsagt har det fra tid til annen vært mye prat – unødvendig prat, pompøst prat, kort sagt „politikerprat“ i ordets dårlige betydning. Men Nordisk Råd er bare den synlige toppen på et enormt og stort sett usynlig nordisk kontaktarbeid – mellom ministre, saksbehandlere, interesseorganisasjoner, ordførere, lærere, vennskapskommuner, kulturarbeidere, idrettslag, elever. Vi kontakter hverandre på tvers av de nordiske grensene fordi vi har nytte av det, fordi vi har glede av det, og av og til for å slå i bordet til hverandre – eller erte hverandre – slik det er mellom søsken.

EU-samarbeidet

Også innad i EU skjer det erfaringsutveksling av det slaget vi finner i Norden. Men viktige deler av EU-samarbeidet ser helt annerledes ut. Det er fastlagt i traktater og i felles lover. Det binder statene til å arbeide

Frit NORDEN

Redaktion:

Leif Kajberg (ansvarshavende)
Klirevænget 31
2880 Bagsværd
Tlf. 44 98 29 32
Bent Brier
Jesper Morville
Jakob Buhl

Redaktionspanel:

Ib Christensen
Kurt Francis Madsen
Poul Erik Sjø

Abonnement: Dkr. 90,-

Tryk: Toptryk, Gråsten

Dag Seierstad er utredningsleder i Nei til EU i Norge og forfatter til et utal af informationsfylde bøger om EU-spørsmål

for mål som er fastsatt på forhånd, mål som ikke hvert land på egen hånd kan justere underveis hvis erfaringene tilsier det. Ofte bindes statene til å ta i bruk bestemte midler for å nå målene, mens andre midler forbyes. Den enkelte stat kan ikke på egen hånd endre slikt sjøl om erfaringene trekker i en slik retning.

Konkret eksempel:

Den nordiske passunionen sammenlikna med passfriheten til EU gjennom Schengen.

La oss bruke et konkret eksempel som illustrasjon – innføringen av passfrihet i Norden på 1950-tallet og i Schengen på 1990-tallet.

Passfriheten i Schengen innebar at Norge – på linje med alle Schengenland -

- må bøye seg for alle vedtak EU fatter om yttergrensek kontroll, innreiseregler, asyl- og flyktningpolitikk, politisamarbeid og rettssamarbeid.
- må ta på oss å føre yttergrensek kontroll på vegne av EU mot resten av verden, og ta på oss kostnadene ved en slik kontroll.
- må gi opp den reelle handlefriheten i asyl- og flyktningpolitikken.
- måtte innføre visumplikt i forhold til alle våre hovedsamarbeidsland i Øst- og Sør-Afrika og mer enn 20 andre land i den tredje verden.
- blir bundet til et politisamarbeid som vi ikke har oversikt over eller innflytelse over, og som erstatter åpen kontroll ved grensene med

skjult kontroll innad i hvert enkelt land.

- bidrar til å utvikle et internasjonalt politisk uterom utenfor rekkevidde av enhver reell demokratisk kontroll.
- bidrar til EUs unionsutvikling på et viktig område - og bindes av den samme unionsutviklingen i neste omgang.

I tillegg er Schengen-avtalen en „dynamisk avtale“ på samme måten som EØS-avtalen. EU endrer stadig sitt eget rettsgrunnlag på alle områder gjennom å vedta nye direktiv og forordninger. Det skjer også på det sakfeltet som Schengen-konvensjonen omfatter.

Sjølve Schengen-avtalen er på drøye 100 sider, men det følges av et regelverk på flere tusen sider. Mye av regelverket er skjult for offentlig innsyn. *I sterk motsetning til dette:* Regelverket for den nordiske passunionen fikk plass på ett A4-ark - og innebar ingen av de konsekvensene som Schengen fører med seg.

Ikke bare idyll

Det er likevel feil å tro at det nordiske samarbeidet er bare idyll – i betydningen at det ikke fører oss på villspor. Det nordiske samarbeidet er naturligvis ingen garanti for at det fører oss i riktig retning – eller at det alltid gir gode og fornuftige resultater. Sagt mest mulig sammenfattende: Fram til 1980/85 bidro det nordiske samar-

Schengen-avtalen er på drøye 100 sider, men det følges av et regelverk på flere tusen sider. Mye av regelverket er skjult for offentlig innsyn. Regelverket for den nordiske passunionen fikk plass på ett A4-ark!

beidet til at vi bygde samfunn med i all hovedsak gode, solidariske velferdsordninger. Etter 1980/85 har vi i de nordiske land lært av hverandre hvordan vi kan rive ned de samme velferdsordningene. Men det ligger ingen tvang i det nordiske samarbeidet. I alle våre land står vi i prinsippet fritt til å legge om kursen. Vi er ikke del av noen utvikling der vi er bundet til andre nordiske land gjennom traktatforpliktelser vi ikke kan bryte ut av.

Grunnleggende konsekvenser av EU-samarbeidet (men ikke av det nordiske samarbeidet)

1. EU øker avstanden mellom dem som styrer og dem som blir styrt. Det er ingen ting ved det nordiske samarbeidet som har slike konsekvenser. Avstanden mellom dem som styrer og dem som blir styrt har økt i alle nordiske land av grunner som ikke har noe med det nordiske samarbeidet å gjøre. Men EU og EØS forsterker slike tendenser kraftig.

2. I EU vil fagforeninger og andre grasrotorganisasjoner møte sterkere motkrefter og ha lengre vei fram til dem som tar avgjørelsene.

Det er ingen ting ved det nordiske samarbeidet tilsier noe slikt. Tvert imot fins det eksempler på det motsatte. En fagforening som oppdager at i et nordisk naboland er det innført en lov som løser et viktig problem, vil enklere og mer målretta kunne ta kontakt med egne myndigheter enn om et norsk lovarbeid skulle starte fra null.

3. EU (og EØS) flytter makt ikke bare fra København til Brussel, fra Stockholm til Brussel, men flytter også makt inne i det danske og

svenske samfunnet, fra utkant til sentrum, fra grasrot til elite. Det er de sentralt plasserte elitene som har lettest for å nå fram til og i Brussel.

En slik virkning er bare i minimal grad til stede i det nordiske samarbeidet.

4. EU støper alt i samme form.

De løsningene som passer flertallet i EU, skal passe alle steder. EU-systemet er derfor noe langt mer enn et samarbeid om problem som det må samarbeides om. EU ensretter samfunnsutviklingen i Europa ved å kreve at de samme reglene skal gjelde over-alt – uten hensyn til om de passer like godt overalt. Noe slikt er overhode ikke tilfellet med det nordiske samarbeidet.

5. Det indre markedet bygger på en traktatfestet vekstøkonomi, der hardest mulig konkurranse mellom mest mulig likestilte bedrifter og firma skal gi raskest mulig økonomisk vekst.

Denne vekstøkonomien øker miljøproblemene, samtidig som mange nasjonale miljøtiltak må vike dersom de virker konkurransevridende og hindrer vareflyten over grensene. Det nordiske samarbeidet har ingen slik traktatfesting av en bestemt økonomisk politikk. De nordiske økonomiene har samme økologiske slagside som ellers i Vest-Europa, men det skyldes politiske valg og ikke arten av det nordiske samarbeidet.

6. I de aller fleste internasjonale dragkamper har EU vært pådriver for en globalisering som tømmer nasjonale og lokale samfunn for herredømme over egen utvikling.

Alle nordiske land har også vært pådrivere for den globaliseringen som skjer innen rammen av WTO, IMF og Verdensbanken. Danmark, Sverige og Finland er i dag bundet til å følge EU-flertallet i alle slike sammenhenger. Det nordiske samarbeidet innebar ingen slike forpliktelser.

7. Utafor EU har Norge en tale- og forslagsrett i verdenssamfunnet som Danmark, Sverige og Finland mista da de ble medlem av EU.

Tale- og forslagsretten utad er blitt borte på alle områder der EU har overtatt beslutningsmyndighet fra medlemsstatene. Der forhandler EU-kommisjonen på vegne av medlemsstatene ved alle internasjonale forhandlinger. I en del internasjonale miljøsammenhenger har de siste norske regjeringene brukt tale- og forslagsretten utafor EU på eksemplarisk vis. Denne tale- og forslagsretten ved internasjonale konferanser er en uvurderlig del av handlefriheten utafor EU. Det gjør den politiske kampen i Norge til et meningsfullt prosjekt for langt flere mennesker enn om regjeringene våre – kanskje, kanskje ikke – skulle føre fram ei tilsvarende linje djupt inne i EUs uoversiktlige irranger. Det var ingen ting ved det nordiske samarbeidet som berørte tale- og forslagsretten ellers i verdenssamfunnet. Ofte fant nordiske regjeringer det praktisk og naturlig å opptre som en fast gruppe i internasjonale sammenhenger, men det var ut fra en sjølstendig vurdering fra hver enkelt regjering.

Jesper Morville (DK), Ulla Klötzer (F), Gunilla Winberg (S) og Torbjørn Dahl (N) ved konferencens åpning

Åpning

På vegne av oss arrangører, vil jeg få ønske alle hjertelig velkommen! og med dette erklærer jeg Nordisk Folkeriksdag 2003 for åpnet. - En «motkulturell» konferanse der vi vil drøfte EU's utvikling mot en stormakt, en stat og en føderasjon, og Norden som alternativ.

Det er 12 år siden vi sist arrangerte Nordisk Folkeriksdag i Norge og i Sogndal. Vi klarte da å holde Norge utenfor ved folkeavstemmingen i 1994. Finland og Sverige gikk dessverre inn, mens Danmark ble medlem allerede i 1973.

Vi har en visjon og visjonen er et tettere nordisk samarbeid utenfor EU.

Mange mener dette er utopi, men vi skal huske på at motstanden til EU fremdeles er stor både i Sverige og Danmark, og det første eksempelet på dette får vi sannsynligvis i september når Sverige skal stemme for felles valuta eller sin egen krone.

Vi sier nei til EU, fordi vi sier ja til noe bedre. Vi tror på et tettere nordisk samarbeid. Hvor tett et Norden - håper jeg konferansen kan si noe om. Ønsker vi en nordisk union - en stat, ønsker vi å videreføre et EFTA - samarbeid mellom selsvstendige nasjoner eller ønsker vi noe annet? Trenger vi overnasjonalitet eller skal hver nasjon drive sin egen politikk?

Dette blir en spennende konferanse. Ulike sider av EU skal drøftes og folkestyrets vilkår blir sentralt. Hva er nordisk folkestyre og på hvilken måte og på hvilke områder er det truet?

Takk til alle som har gjort denne konferansen mulig. Takk til Lillehammer Nei til EU, Venneforeningene i Sverige og Norge og Frit Norden i Danmark. Takk for økonomisk støtte fra Oppland Nei til EU og UD. Takk også til foredragsholderne og paneldebatantene som skal innlede uten honorarer. Takk til funksjonærene og en ekstra takk til Dag Seierstad som på mange måter har kvalitetsikret denne konferansen.

Folkeriksdagen er en autonom (selvbestemmende) forsamling og vi gjør hva vi vil med dagene. På Vega og i Sogndal vedtok vi grundige omfangsrike dokumenter og uttalelser. Det er ikke lagt opp til noe slik her, men for sikkerhets skyld vil vi nedsette en redaksjonskomite som kan se på mulighetene for at vi kan vedta noe av interesse. Denne gangen er Folkeriksdagen lagt opp som en konferanse med innlegg, spørsmål og debatt. Kanskje blir det også drøftinger i grupper, men det avgjør forsamlingen. Folkeriksdagen er hva denne forsamlingen gjør den til. Vi prøver bare å legge til rette.

Lykke til! Torbjørn Dahl

Der arbejdes også i pauserne.

Glimt fra Nordisk Folkerigsdag

folkemøde, 30. juli – 2. august 2003
Høgskolen i Lillehammer, Norge

*Vi vil ud af EU... NU!
Ditte Staun og
Karina Rohr Sørensen*

*„Ikke mere pause!“
- Mødeledere har altid travlt.*

EU på vei mot en stormakt. Nordisk folkestyre i fare?

KONFERENCENS PROGRAM:

ONSDAG DEN 30. JULI

Den nye EU-grundlov
Karina Rohr Sørensen (DK)

Virkninger for folkestyre
Trine Skei Grande (N)

Økonomisk politikk og ØMU
Hans Lindqvist (S)

TORS DAG DEN 31. JULI

EU på vej mod supermagt
Ditte Staun (DK)

Norden og sikkerhetspolitikk
Gunnar Garbo (N)

Makten over maten
Åke Karlson (S)

FREDAG DEN 1. AUGUST

Kan Norden brukes til noget?
**Jesper Morville (DK) og
Luise Pihl (DK)**

Samarbeid med Baltikum
Ulla Klötzer (F)

Medborgaren som försvann
Gunilla Winberg (S)

LØRDAG DEN 2. AUGUST

Mellomstatlig samarbeid
Dag Seierstad (N)

Kan Norden bruges til noget?

Kampen for de „nordiske værdier“ er en kulturkamp snarere end en kamp om detaljer i samfundsopbygningen

Af Jesper Morville

Den danske regering har erklæret klassekampen for død og ideologier for noget bras, fordi den helhjertet tilslutter sig opfattelsen af, at „der er ikke noget alternativ“ til den evigt ekspanderende markedsøkonomis styre. Men nu taler den til gengæld om „kamp om værdier“. Det er ikke nok at gennemføre privatiseringer: at lade Arriva køre tog og ISS drive plejehjem. Folk skal ikke alene bøj sig for kapitalens magt og dens økonomiske logik. De skal for alvor mene, at enhver tro på noget fælles er stivnet og gammeldags, og at fremtiden er frihed for enhver til at buldre så hurtigt og hensynsløst ud ad motorvejen som man kan, og overhale så mange andre undervejs som muligt.

De nordiske lande har gennem det seneste århundrede udviklet samfund, der på mange områder bygger på den såkaldt „gammeldags“ fællesskabstænkning. Det er de selvfølgelig ikke ene om at have. Men de fik skabt samfund, der også set med omverdenens øjne udgør en enhed, og et system, der er klart genkendeligt og unikt i forhold til andre lignende lande. At se EU og globaliseringen som en modsætning til, og trussel imod, nogle grundlæggende træk i denne „nordiske model“ er ikke et skræmmebillede, paranoide unionsmodstandere har fundet på. Nogle unge liberale „løver“ i Danmark fra regeringspartiet Venstre har netop udsendt et manifest i ti punkter, hvor det kræves at regeringen går endnu videre, end den indtil nu har gjort, med at forvandle det, de kalder „socialstaten“ til en „minimalstat“: skatterne skal sænkes, overførselsindkomsterne må ikke øges og „folk skal lære at tage mere ansvar for sig selv“. Dette opråb bakkes op af flere samfundsdebattører

– og at idéerne ikke udelukkende er fostret i Venstres partilokaler bliver klart, bl.a. når professor David Gress i Berlingske Tidende den 24. juli skriver at:

„Teseerne er ikke radikale. Deres forfattere har såmænd kun husket tre ting, der er afgørende for landets fremtid i et integreret Europa og en globaliseret verden. For det første, at frihed er bedre end formynderi, og at det kun er ved at opfostre selvstændige, ansvarlige borgere, at samfundet kan overleve som andet end en føjelig hob af almissemottagere udsat for magthavernes forgodtbefindende.“

Man må medgive, at Gress tydeliggør forskellen på vores traditionelle syn på samfundet og det syn, en „fremtid i et integreret Europa“ vil kræve.

Andre systemtro meningsdannere, i hvert fald i Danmark, har på anden vis i snart mange år gjort en dyd af at nedgøre det nordiske og sætte spørgsmålstegn ved det – som påvist ikke mindst af Knud P. Pedersen i hans bog og appel „Brug Norden“. Det „nordiske“ har aldrig været en realitet, hævdes det igen og igen i medierne; kun en drøm eller en konstruktion fra roman-tikkens glansperiode i 1800-tallet.

Til belysning af det nordiske og af, hvad det kan bruges til, kan man starte med at se på, hvad det er, de systemtro er så utrygge ved.

Idémæssig baggrund:

Ved åbningen den 26. februar 2002 af det EU-Konvent, der netop har barslet med sit forslag til en ny grundlov for EU, udtalte formanden, den tidligere franske præsident Valéry Giscard d'Estaing, at „Vi må ikke glemme, at

Jesper Morville er formand for Frit Norden og ansat i Folkebevægelsen mod EU

vort kontinent siden den græsk-latin-ske oldtid og indtil oplysningstiden har ydet tre grundlæggende bidrag til menneskeheden: fornuft, humanisme og frihed“!

Al respekt for både antikken og for de mange efterfølgende århundreder. Men konventsformanden vrøvler. De næsten 2000 år, han taler om, var – indtil oplysningstiden – kun i yderst ringe grad præget af fornuft og humanisme – og slet ikke af frihed. Oplysningstiden selv styredes også håndfast af enevældige monarker. Men den gjorde op med megen gammel overtro og mange standsprivilegier, der havde overlevet sig selv, og banede derved vej for den frihedstrang, der første gang stak hovedet frem under Den franske Revolution. Men de store folkelige frihedsbevægelser i 1800-tallet hentede ikke blot deres næring herfra, men nok så meget fra den romantik, der slog igenem i 1700-tallets sidste år.

Forskellen mellem oplysningsfilosofien og romantikken er først og fremmest, at oplysningsfilosofien opererer med nogle universelle og abstrakte frihedsrettigheder for det enkelte menneske (den amerikanske og den franske menneskerettighedserklæring); den romantiske tankegang opererede med fællesskaber: hvis befolkningerne skulle frigøres og de forældede enevoldsregimer afløses af demokrati, krævede det folkelige fællesskaber, på grundlag af fælles sprog og kultur, som bærere af magten over samfundet. Forskellen blev klar under Napoleonskrigene: De franske hære kom med deres revolutionære love og universelle menneskerettigheder, som de troede, at alle de erobrede ville opfatte som en befrielse. Og de blev mødt af folk, først og fremmest i Tyskland, for hvem den

nyvakte frihedstrang især betød et ønske om at indrette sig på egne vilkår – ikke blot efter nogle abstrakte universelle idéer.

Der er intet i vejen med universelle, individuelle menneskerettigheder. Men det er der heller ikke med folks ret til at indrette sig forskelligt; deres ret til selvbestemmelse. Ideelt set supplerer de to tanker hinanden. Og de er begge fælles europæiske. Men de har optrådt i mange former og blandinger og med varierende styrke og effekt i forskellige dele af Europa. Andre faktorer, politiske, militære og økonomiske, har også gennem de sidste 250 år spillet ind og gjort, at den politiske kultur på mange måder varierer kraftigt fra land til land i Europa.

Forskellige veje og vilkår

Frankrig blev med vold og magt en samlet og centraliseret stat under en række enevældige konger. Den følgende periode, oplysningstiden, var landets absolutte storhedstid, politisk og kulturelt. Det kunne være en årsag til, at Giscard d'Estaing anser oplysnings-tiden for kulminationen af europæisk kultur som sådan, og ikke ønsker at tale om de efterfølgende perioder. Men den efterfølgende periode, romantikken, og dens tanker om folkelige fællesskaber og disses ret til selvbestemmelse, var som nævnt en nødvendig kilde til de demokratiske gennembrud på næsten hele kontinentet i midten af 1800-tallet. Disse ideer kunne også udarte sig til nationalisme af den aggressive slags, og som så meget folkeligt skabte de uro og ballade. Derfor foretrækker Giscard at ignorere dem.

Tyskere og italienere levede i splittede småstater og blev inspirerede af de nationale strømninger til at kræve store samlede enhedsstater. I de nordiske lande derimod dukkede de nationale vækkelser op i en situation, hvor to store eksisterende stater, Danmark-Norge (med Island og Grønland) og Sverige-Finland, blev til mange mindre: I efterdønningerne af Napoleonskrigene blev Finland og Sverige skilt fra hinanden, og det samme gjorde Norge og Danmark.

Det er to fundamentalt forskellige situationer i hhv. Norden og Central- og Sydeuropa, og det medførte vidt forskellige anvendelser af de friggørende muligheder i romantikkens

tankegods. Det var med til at udvikle forskelle i de politiske kulturer.

Det er jo en kendt historie, at i de nordiske lande måtte man koncentrere sig om at anvende de formindskede menneskelige og naturlige ressourcer bedre – ved hjælp af folkehøjskoler, reform af landbrug og landbrugsproduktion o.s.v.. De, der hævder, at denne opfattelse af den nordiske udvikling er „romantik og nationalisme“ overser, at reformerne rummede ligeså meget oplysning som de rummede nationalfølelse. Og det lykkedes, i Danmark især takket være Grundtvig, både at oplyse og skabe bevidste nationale fællesskaber – i takt med at folkestyret udvikledes.

Kritikerne overser også, hvad der egentlig ligger i romantikkens tanker. Som afslutning på denne lidt filosofiske indledning vil jeg citere den engelske historiker E.P.Thompson, en af lederne af den engelske anti-atomvåbenkampagne CND, der konstaterer, at „i den romantiske tradition findes der betydeligt stærkere stof til at yde kapitalismens „common-sense“ modstand, end man normalt tillægger den.“ (*New Left Review* 99, 1976)

Med andre ord: der er også værdier, man ikke kan gøre op i penge, som betyder noget for mennesker og samfund; kulturelle værdier i bred forstand.

Her er vi nok ved en af sagens kerner, og en af forklaringerne på, at de varmeste EU- og globaliseringstilhængere med deres kapitalistiske common-sense har så travlt med at nedgøre alt vores „romantiske nonsens“.

Effekt af EU

Konsekvensen af et demokratisyn, der negligerer alle forestillinger om fællesskaber og fælles handlinger, og centraliserer beslutningerne langt fra almindelige mennesker, er at folk hen ad vejen mister interessen for samfundets anliggender og holder op med at blande sig. Et eksempel, der nok fortæller lidt om konsekvenserne af de forskellige demokratiopfattelser, er at i Danmark er ca. 82% af arbejderne organiserede; i Frankrig er det ca. 8,4%. At vi i de nordiske lande har tradition for at løse faglige spørgsmål gennem forhandlinger mellem arbejdsmarkedets parter selv, mens man bl.a. i Frankrig har tradition for at løse sådanne spørgsmål gennem lovgivning ovenfra, kan være med til at forklare den højere organiseringsprocent i

Danmark. Men EU-modellen med lovgivning (Giscard d'Estaings højst priste oplyst enevælde?) frem for forhandlinger mellem de berørte parter vinder mere og mere indpas i Danmark, jo flere afgørende samfundsmæssige områder, EU får magt til at blande sig i. Og antallet af organiserede arbejdere – og af medlemmer af politiske partier og foreninger – falder. Det er en selvforstærkende proces.

Når man tænker på, hvor hårdt store grupper i samfundet har måttet kæmpe for at fravriste magthaverne indrømmelser og få skabt et anstændigt samfund, og hvor afgørende en fælles optræden har været, bliver man forarget over den arrogance, de „moderne“ EU- og globaliseringsfanatikere som David Gress udviser, når der fables om „almissemodtagere udsat for magthavernes forgodtbefindende“. Det er lige præcis, hvad de folkelige bevægelser i de nordiske lande aldrig har været.

Opgaver for Norden

EU's økonomiske og monetære union, ØMUen, er en traktatfæstelse af den egoistiske model, i modsætning til fællesskabsmodellen. Beskæftigelses hensyn vejer ikke tungt i den økonomiske politik, ØMU-landene er forpligtede til at føre. En umiddelbar opgave for det nordiske er derfor at gøre alt menneskeligt muligt for at udfaldet af den svenske folkeafstemning om deltagelse i ØMUen bliver et stort NEJ. Det må understreges, at ØMUen ikke blot handler om økonomisk politik, endsiges om vekselgebyrer. ØMUafstemningen handler om samfundskultur, og om bevarelse af nogle grundlæggende træk i en samfundsopfattelse, der i generationer har fungeret godt i de nordiske lande. Ved at få konsolideret en euro-fri zone omfattende både Norge, Island, Sverige og Danmark (og Storbritannien) får man slået sprækker i EU's monolitiske struktur og tænkning. Det vil i det mindste give nogle muligheder for videreudvikling (eller genoplivning) af en nordisk model – som et hårdt tiltrængt modspil til „kapitalismens common sense“. Det er en kulturkamp, som alle demokrati-bevægelser og globaliseringskritiske bevægelser er naturlige allierede i, men som de nordiske bevægelser på dette Folkemøde bør have som deres primære opgave.

EU og virkninger for folkestyret

Af Trine Skei Grande, Stortingsrepræsentant, parlamentarisk leder i partiet Venstre

Jeg vil ikke komme med nogle spådomme, men snakke om folkestyret som *princip*, om hvad der truer folkestyret i dag og om, hvad der er særligt ved den nordiske folkestyretstradition. Og jeg vil indlede med et digt af Andre Bjerke – på rigsmål, siden det nu er et fælles nordisk møde. (Digtet står aftrykt her til højre.)

Hvis du slår ordet *demokrati* op i et leksikon står der “folkestyre”, og der står “flertalsmagt”. (Leksikonet sagde også, som en kuriositet, at demokratiet blev opfundet i Hellas, men at Hellas ikke var et ægte demokrati, siden slaver ikke havde stemmeret. Man fik ikke et ordentligt demokrati før i 1700-tallet. Vi andre siger at det ikke blev ordentligt før for 100 år siden, da kvinder fik stemmeret.)

Forudsætningerne for folkestyre kan deles i to:

1: kundskabsrige og engagerede borgere. Det må samfundet arbejde for hele tiden. Demokrati vindes ikke en gang for alle. Man må kæmpe for det hele tiden.

2: borgerrettighederne: Lighed for loven, ytrings- og trykkefrihed, forenings- og forsamlingsfrihed og offentlighed og åbenhed. Også alle disse rettigheder trues dagligt.

I forhold til temaet om EU og folkestyret må man spørge: hvilke af disse principper er der lagt vægt på i EU's konvent og nye grundlov?

For mig har en hovedindvending imod EU altid været, at det er et pro-

jekt for eliten. Det er fascinerende, når mange nationer sidder ved ét bord og skal blive enige.

Den fascination gælder jo også, når vi sætter os sammen i de nordiske lande. Men når der ikke ligger noget folkeligt engagement bag, kan en sådan fascination ikke alene være drivkraft. For det kommer også an på, hvilken type *deltagelse*, fascinationen er baseret på.

Churchill understregede, at demokrati *ikke* betyder at flertallet har magten men at mindretallet har noget at sige.

I Norge i dag har vi en stærk bølge af populisme, der tilbyder enkle løsninger på problemerne; løsninger, der kan præsenteres på TV på 25 sekunder. Populismen fører os til at se på *rettighedsdemokratiet*.

Rettighedsdemokratiet

Rettigheder lyder så kønt. Men problemet er, at *rettighedsdemokrati* kan undergrave folkestyret – hvis vi sidder på Stortinget og laver love og bare sikrer, at alle folk bliver udstyret med et personnummer ved fødslen og

Kjerringa mot strømmen
I denne tid da frihet aktes lite,
Kan det for nordmenn være godt å vite

At vi har fostret her på hjemlig mark
En frihetshelgen, større enn Jeanne d'Arc.

Hun var av dem, hvis nese det er ben i,
For hun var født prinsipielt uenig.

Hun har – fordi hun var så vrang og vrien –
Fått evig liv i folkepoesien.

Og sjelden var en dame som fikk plass i
Et eventyr så eventyrlig trassig!

Hun lot seg ikke engang overmanne
Da hun ble holdt med hodet under vannet.

Da var det bare stemmen vannet kvalte.
For hun stak hånden opp. Og hånden talte!

To fingre dannet klippende en saks.
Så drev hun opp mot strømmen som en laks.

Og *over* fossen lå hun samme aften
I suveren protest mot tyngdekraften!

Hun holdt på sitt. Hun var den bedre del
Av det vi kaller Norges folkesjel.

Hun er vår adel. Hun er frihetsdrømmen
Hvis norske navn er: Kjerringa mot strømmen.

Hun er av dem jeg gjerne skulle kenne.
Det beste i oss er i slekt med henne.

går ud i livet med en advokat.

Jeg mødte en gammel dame, der havde fået stillet en medicinsk diagnose og kom til Hjælpemiddelcentralen. Der var ufatteligt mange hjælpemidler, og hun fortalte, at hun kunne fylde hele sin entré med apparater og hjælpemidler. Men så tilføjede hun: “Men der er ingen, der gør det, jeg har mest lyst til at få hjælp til: at få pudset mine vinduer!”.

Vi ser, at “rettigheds-samfundet” ødelægger mulighederne for, at man *lokalt* sætter sig rundt om et bord og diskuterer: “hvad er den bedste løsning for os?” Hvis man laver et rettighedsdemokrati set fra Berlusconi's synsvinkel, er det sikkert og vist at det ikke passer den gamle dame i Oslo – fordi vi ikke klarer at finde gode lokale løsninger. For mig er det et kæmpe problem i Norge. Og det at få et *overnationalt rettigheds-system* giver skræmmende perspektiver.

Politikerens rolle – matematik eller politik?

I et folkestyre er politikerens rolle vældig vigtig – og den undergår vældige ændringer. Det virker af og til som om politikerne først og fremmest skal underholde os; som om det ikke er så vigtigt at svare ordentligt, men er vigtigere at svare morsomt. Det at stå frem som *leder* forsvinder ud af politikerrollen. Der er stadig flere politikere i Norge, der synes at det bliver dummere og dummere at diskutere norsk EU-medlemskab – fordi det er for vanskeligt for en politiker at tale om. Det bliver sværere at se *konsekvenser og virkninger* af de vedtagelser, der gøres. Et par eksempler: I Norge påvirkes renten af den politik, en regering til enhver tid fører. En regering kan væltes, hvis den ikke får renten under kontrol. Men hvis nu renten fastsættes i en centralbank i Tyskland? Hvad så med de virkninger, folk kan påvirke og de konsekvenser, man mærker i sin hverdag?

I Norge har vi en sygehusreform, der gør sygehuse til en slags concern, som man bare kan drive og som politikere ikke behøver vide noget om. For det drejer sig om matematik, ikke om politik.

Vi får stadig større afstand mellem det, politikerne virkelig har magt over, og det, befolkningen synes en

politiker burde have magt over. Der ved svækkes folkestyret og magten bliver mere og mere centraliseret. Det rendyrkede alternativ til folkestyret, det effektive diktatur, er dog ikke at foretrække. Så vi må hellere godtage, at folkestyret er ganske ineffektivt – og at det en gang imellem skaber forskelle mellem folk – fordi folk ønsker og opfører sig forskelligt.

Nordens rolle

Jeg var til en konference i Polen om EU's udvidelse, hvor en EU-minister fra et af ansøgerlandene sagde, at Norden havde haft en langt større indflydelse, end man ville tro – og at den indflydelse havde ført til større åbenhed. Er Norden da specielt i måden at organisere folkestyret på? I Norden har vi haft en familiestruktur, der er helt anderledes end den, vi finder i både Øst- og Sydeuropa. Vi har et indtryk af, at vi før i tiden også havde større familier her. Men det er lidt forkert. Norske, svenske, finske og danske familier har mindet meget om Emils familie i Lönneberg. Sådan har det været siden middelalderen. Der har været mor, far og børn og nogle tjenestefolk, der var der for at tjene penge nok til at købe deres egen gård, når de gifter sig. Og så er der "gamle Maria", en kone, der ikke kan klare sig selv længere, men som alle tager et ansvar for.

Det har påvirket vores måde at leve og organisere livet på. Vi har aldrig haft de store familier. Det kan gerne være, at tre generationer har boet på samme gård. Men bedsteforældrene har haft egen indgang. Når vi har haft små familier – kernefamilier – siden middelalderen her i Norden, har det ført til, at vores sociale sikkerhed er blevet opbygget på en egen måde. Vi har haft nogle rundt om os, som vi har været nødt til at invitere til barnedåb, konfirmation, bryllup og begravelse. Men hvis din gård brændte, har de været forpligtede til at hjælpe dig med at bygge den op igen. Og i hvert fald i Trøndelag er du tvunget til at invitere dem til fest til gengæld. Det har været den nordiske forsikringsordning – som har påvirket hele vores organisationsstruktur. Mens man i England ser mange frivillige organisationer baseret på veldædighed, har frivillige organisationer i Norden været

baseret på selvorganisering. Det har igen ført til, at vores demokrati er bygget op på en anden måde. Vi har f.eks. et system med høringer, hvor organisationer og interesserede parter bliver hørt, som er helt anderledes end den sydeuropæiske lobbystruktur. Den svenske journalist Emily von Sydow har skrevet en bog, "Da Luther kom til Bruxelles", om Sveriges første år i EU, der på en morsom måde beskriver dette kultursammenstød.

Og det er fordi familiestruktur, organisationsstruktur og måden at organisere folkestyret på har været anderledes her. Derfor har de tre nordiske EU-lande haft åbenhed at bidrage med i det system. Men man må stadig forny folkestyret ved at bygge strukturer, der passer til nye udfordringer.

Globaliseringen

Globaliseringen er en udfordring. Så tænker man på internet og mobiltelefon og SMS – eller på folkeforflytninger. Men også tidligere i historien har der været folkevandringer. Min påstand er, at globaliseringen kan symboliseres med én eneste ting: I dag kan man for 2 kroner fragte 1 kg. laks jorden rundt. For mig som socialliberal er spørgsmålet, hvad det betyder for demokratiet. Når man kan flytte varer så billigt, hvor lav bliver arbejdskraftens værdi så? Hvordan sikrer man arbejdernes menneskerettigheder, hvordan kan domstole sikre mod organiseret kriminalitet? Hvordan kan man få dette internationale regime til at styre borgernes retsværn og bygge på demokrati? Skal man begynde med de spørgsmål og med retssystemet, eller med (harmonisering af) stikkontakter? Hvilke ting skal man tage fat på, når man skal opbygge en international dagsorden for det, der virkelig er globaliseringens udfordring? EU, som vi opfatter det i dag, tager sig ikke meget af disse aspekter.

Som afsluttende kommentar til nogle folks fascination af at bare sidde med ved "det store bord", hvor f.eks. EU-lande når til enighed, uanset hvad de beslutter, vil jeg igen citere Andre Bjerke og hans digt "De voksnes fest", aftrykt her på siden.

Hva var det som foregikk

På de voksnes fest? ...

Fra stuen nedenunder

Steg der latter opp

Som bobler fra et havdyp,

Steg og brast

Mot ditt vannspeil av lysvåken taushet.

Fra dypet dernede

Klinket og sang det,

Surret det gåtefullt

Likesom fra kvernen

Som maler på havsens bunn! ...

Din fangetid er endt.

Du er selv kommet ned i stuen, ...

Nu vet du hva som skjer

På de voksnes fest.

Nu vet du at havets hemmelige verden

Ikke er vunnet, men tapt.

Det var ikke de der nede som levet

I det du hørte fra dypet dengang.

I *deg* var festen, konkylien og havfruen,

I *deg* var kvernen

Som maler på havsens bunn!

Medborgaren som försvann

Av **Gunilla Winberg**

*Medlem af Miljöpartiet de Gröna,
leder i svensk Framtiden i våre hender og
viceskoleinspektør på Piläng skolen*

Vad är en medborgare?

“Person som i rättsligt avseende tillhör en viss stat d.v.s. har lagligt skydd av den och lagliga skyldigheter mot den.” (*Nationalencyklopedins ordbok 1996*).

Medborgerliga rättigheter

Medborgerliga rättigheter: sammanfattande benämning på vissa allmänna rättigheter som en person åtnjuter som medborgare i en stat. Till medborgarliga rättigheter räknas främst de s.k. frihetsrättigheterna (tanke-, religions, yttrande och tryckfrihet, rätt att ej utan rannsakan och dom berövas liv och frihet, men också delaktighet i sociala välfärdsanordningar, valbarhet, rösträtt osv.

Hur blev vi medborgare? – Utvecklingen från undersåtar till medborgare i Norden

Länge, länge, i många hundra år var vi undersåtar. De som styrde och ställde över oss var kungar, adelsmän och kyrkans folk i olika konstellationer. De flesta av oss var bönder, hantverkare eller tjänstehjon av olika slag. Vi var inte fria, andra bestämde över oss. Så kom industrialismen i mitten av 1800-tallet och sög upp de “övertalliga” på landsbygden. Fabriker startades. Så småningom bildades fackföreningar så med krav på bättre villkor för arbetarna. Även nykterhetsrörelsen och frikyrkorörelsen hade var och en på sitt sätt stor betydelse för att öka människors tilltro till sin egen förmåga.

I Danmark banade den av Grundtvig på 1840-talet startede folkhögskolorörelsen vägen för röststrättsreformen genom att betona alla människors lika värde och därmed rätt till medbestämmande i politiska frågor. Kvinnlig rösträtt 1915. Norge var först i Norden med att ge män allmän rösträtt 1898 och kvinnor 1913 medan man i Finland gav både män och kvinnor allmän rösträtt 1906 (vilket var först i världen för kvinnor). I Sverige fick den manliga befolkning allmän rösträtt 1909. För kvinnornas del dröjde det till 1921. Det var turbulenta tider. Motståndet från det bestående samhället var stort. Som en kuriositet kan berättas att Rösträttskraven i Sverige bl.a. framfördes på Folkriktsdagar, anordnade vid två tillfällen, 1893 och 1896, av socialdemokrater och liberaler. Ombuden utsågs på grundval av allmän rösträtt för män och kvinnor. Benämningen angav församlingens vilja att företräda den verkliga folkviljan.

Utvecklingen från medborgare till konsument

Så utövade vi vår makt via folkvalda parlamentariker eller hade i varje fall ett visst inflyktande under cirka hundra år. Vi var också aktiva i kommunerna som förtroendevalda, i olika föreningar och byalag. Många av oss som är samlade här i dag [på Nordisk Folkeriksdag 2003, red.] är det fortfarande. Men många, alltför många människor åtminstone i Sverige har reducerats till konsumenter, inte så att deras rättigheter som medborgare tagits ifrån dem utan att

de mer eller mindre frivilligt dragit sig tillbaka till tv-såpornas underbara värld, iklädda moderiktiga kläder, ätande snacks och med huset fullt av onödiga prylar.

Hur blev det så?

En föregångare på det här området var den amerikanske författaren Henryd David Theoreau (1817-1862) som redan i mitten av artonhundra-talet anså att vi ägnar oss åt överkonsumtion och lever i obalans med naturen. Själv bodde han minimalistiskt (med et modernt ord!) under några år i skogen Walden med 17 saker omkring sig medan vännerna i staden behövde flera tusen. Hans erfarenheter finns skildrade i litterär form (i: Walden 1854, sv. Översättning: Skogsliv vid Walden 1947).

Varför har vi så gott som givit upp våra roller som aktiva medborgare?

Här följer några möjliga skäl:

- Många äldre har sitt på det torra och anser sig gjort sin indsats i fack, kommuner och organisationer.
- De medelålders, som inte är arbetslösa, sliter ut sig i pressande arbetsmiljöer. Sjukskrivningarna har ökat lavinartat och i Sverige har kostnaderna stigit drastiskt. De engagerar sig mycket lite i samhället. När deras arbetsdag är slut sjunker de ner i tv-sofforna och drömmer sich bort i soparnas (norska/danska/finska?) underbara värld.
- 15-20% av svenskarna använder antidepressiva medel.
- De yngre utsätts för en enorm kommersiel indoktrinering och är ofta inriktade på att vara konsumenter och/eller engagera sig i enstaka politiska frågor. Det finns de som menar att bredare aktiviteter – som Social Forum i Porto Alegre och på andra platser – som tar upp systemfel i våra västerländska samhällssystem, ofta i opposition till den rådande samhälls-

ordningen – lockar fler och fler unga. – Det er oerhört glädjande om så är fallet. Få vill ändra systemet inne från – i kraft av att vara medborgare i sitt land. De som är inne i systemet vill i allmänhet inte förändra det. De som finns utanför vill inte in, de vill påverka med utomparlamentariska

metoder, inte nödvändigtvis som medborgare i sitt land utan som “aktivist.” (I Sverige har odet “medborgare” lite grann förlorat sin sprängkraft, man representerar systemet).

- Kommercialismen reducerar människan till en passiv konsument – av varor, av tv och radio.
- Det pressande arbetslivet suger musten ur människor, som i stället för att vända sitt missnöje och sin vanmakt utåt mot en ofta omänsklig arbetsmiljö, vänder den inåt mot sig själva och blir sjuka. Ett samhällsproblem privatiseras.

Hur bildar vi motkraften till kommercialismens förkrympta människoideal?

- Genom att skapa frimodiga, harmoniska människor.

Hur skapar vi frimodiga harmoniska människor?

- Genom att ändra skolundervisningen till att bli mer holistisk, mer gränsoverskridande, mer inriktad på att vid sidan av traditionella undervisning också utveckla de konstnärliga anlagen hos varje barn. / Waldorfpedagogiken, inspirerad av antroposoferna, är ett gott exempel på ett sådant synsätt. I Norge fanns 26 Waldorfskolor 1999, i Sverige 36.
- Genom att försöka återfinna det nära samband som tidigare funnits mellan konst, vetenskap och religion, men som gått förlorat särskilt i de s.k. högutvecklade västländerna mycket genom Newtons och Galileis mekanistiska världsbild.
- Genom att stimulera vusna människor till att bli fria, skapande och lekande.

Hur gör man det?

Förutom genom ett annat utbildningssystem, genom att verka för ett samhället som inte bara kretsar kring “grå teori” utan också kring “livets gröna träd” (*Goethe*). Ett samhälle, som uppmuntrar människor att blicka in i sin egen “inre katedral, uppleva livets puls och glädja sig åt att “kaos är granne med gud,” som uppskattar dualismen hos kropp – själ, ande – materia, lus-mörker, liv – död, naturvetenskap – humaniora, teknik – människa, teori – praktik, kvinnligt – manligt.

Hur gör man?

Man skapar mer tid för människor att rå övers sina egna liv t.e.x. genom att:

- Tillåta anställda att ta sig ett friår mitt i livet, som i Danmark och i vissa svenska kommuner.
- Betala alla en minimilön, en medborgarlön som ger en bastrygghet till alla (jmf. den norska boken “*Arbeid mindre, lev mer!*” av Christian Vennerød).
- Genom att skapa möjlighet till socialt umgänge t.e.x. i form av berättarcafèer, där det aktiva skapande deltagandet står i centrum (t.e.x. Liv i Sverige, se <http://www.livisverige.org/>).
- Genom att uppmuntra människor till landsbygdsboende eller andra naturliga kontakter med landsbygden som kan stimulera till ett helhetstänkandet och en insikt om att levande ingår i samme ekologiska väv.

Apropå västvärldens överkonsumtion av ändliga resourser, säger den kände amerikanske psykoanalytikern, Erich Fromm i boken *Att ha eller att vara* (1994):

“För första gången i mänsklighetens historia, beror mänsklighetens fysiska överlevnad på en radikal förändring hos människohjärtat (s. 24).

Slutsatser

Personligen tror jag att vi i den rika delen av världen är inne i en väldigt farlig situation, där många av oss av orsaker, som jag tidigare nämt kommit att identifiera oss mer med vad vi har och äger, än med hurdana vi är som personer. – Det sägs att de flesta människor har ett behov av att

visa upp att man är någon, att man har lyckats. Man gör det utifrån de värderingar som är rådande i det samhälle man lever i. – I afrikanska kulturer (som är de jag känner bäst bortom Europa) är det ofta sådana egenskaper som generositet, klokhet och god berättarförmåga, som premieras. I andre traditionella kulturer hyllas liknande ickematerialistiska värderingar.

Min uppmaning till Er kära lyssnare (även om ni i allmänhet inte tillhör riskgrupperna) är: Låt oss kasta av oss de förkrympta människoideal, som förtrampar våra själar och reducerar oss till kroppar. Låt oss resa oss och återta vår rolle som aktiva medborgare i våra samhällen. Det kommer inte att ske utan strid. De kommersiella krafterna vässar sina klor och riktar nu in sig på barnen för att få dem till lydiga märkesslavar redan från födseln.¹

När våra ekologiska system så uppenbart är på väg att trasas sönder och världens styrs av människor med kortsiktiga vinstinressen, är det då inte vår skyldighet som medborgare att gripa in? Vi är många som vill förpassa de gamla tankarna om evig tillväxt och lyxkonsumtion till historiens sopptipp. Vi tänker inte begränsa oss till att vara trivsamma och lydiga konsumenter utan följa vårt hjärtas röst, som Helga Henschen så målande beskrev i sin bok “*Helgas flygblad*”:

Alltför länge var jag lydig, alltför länge lyssnade jag på dem kloka huvudtalarna, dom praktiga pratarna, dom säkra byxbakarna, som satt där de satt på stadiga stolsben. Nu har jag börjat skuta ärter genom vassrör och papperstussar med hemmagjord slangbella

I morgon tänker jag ta en stoppnål och sticka i den fetaste skinkan

Äntligen är jag glad och olydig som ett barn på sitt första sommarlov
Äntligen sparkar jag av mig skorna och skyttar barfota i gräset
Äntligen börjar min upptäcktsfärd på obanade stigar

Nu lyder jag bara En:
rösten som talar i mitt hjärt

¹ Alissa Quart: *Branded. The Buying and Selling of Teenagers*. Random House, 2003.

Ditte Staun, stud.scient.pol.,
talskvinde, EU-parlamentskandidat
for Folkebevægelsen mod EU

EU på vej mod supermagt

Af Ditte Staun

Situationen er nu sådan, at EU-landene ingen suverænitet har på det handelspolitiske område. Den Europæiske Union handler som en handelspolitisk blok.

Eksemplerne her på er mange. Jeg vil her nævne to:

1. Fiskeriaftalerne med især de vestafrikanske stater betyder at spanske, portugisiske og irske trawlere støvsuger havene for fisk med katastrofale følger for lokalbefolkningen. EU har også lavet en aftale med Marokko om at fiske i et farvand, som er omfattet af en territorial strid. Dermed vælger EU side med Marokko i en sag, hvor FN henstiller til, at man forholder sig neutral.
2. Eksportstøtte af landbrugsvarer og EU's antidumping told holder ulandene nede i fattigdom. En protektionistisk politik, som er blevet (gen) bekræftet ved forårets landbrugs-aftaler.

Den styrkelse institutionelt af FUSP med EU-udenrigsminister og mulighed for såkaldt "forstærket samarbejde" og endog flertals-afgørelser, der ligger i forslaget til EU-forfatning, skal ses i lyset ønsket om at understøtte handelspolitikken med militær magt. Den Europæiske Union vil kunne forsvare sine økonomiske interesser med en globalt-rækkende magt.

Nu vil nogen måske hævde – ikke i denne forsamling ganske vist – at dette ikke alene er en misforståelse af sagens rette sammenhæng, men også et skræmmebillede. EU vil fred. EU vil demokrati. EU vil menneskerettigheder. EU vil frihed.

Her skal man være bevidst om, at alle superstater anvender en passende retorik til at legitimere sine stormagts-ambitioner. Bush, Blair og Fogh forsvarede således Irak-krigen med netop ønsket om demokrati. Menneskerettigheder og frihed. Man ville befri irakerne for Saddam Hussein og befri den vestlige verden for truslen fra en gal mand med masseødelæggelsesvåben i baghaven.

Reelt var det – og er stadig – olieinteresser og bredere: Interesser i Mellemøsten, der var drivkraften bag krigen. Det har alle undtagen skødehunden Fogh følt sig tvungen til at – næsten i hvert fald – indrømme.

Tilhængerne af en Europæisk supermagt anvender den samme type argumentation som de krigsførende lande i forbindelse med Irak-krigen: I en søgen for opbakning til stormagts-ambitionen påstås – med nogen succes, desværre – at en fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik og for så vidt også et fælles forsvar, alene skal bruges til at sikre freden.

EU-hæren skal anvendes til fredsbevarende opgaver som de i Makedonien og Congo. Meget sympatiske operationer, som styrker Unionens image som humanistisk supermagt.

Men granske man bare lidt nærmere. Kradser man bare lidt i den finpolerede overflade, finder man stærke indikatorer på, at fremtiden kommer til at byde på andet og mere. Unionen vil åbne op for muligheden for at udøve en helt anden type magt end den "humanistiske".

Tre eksempler:

1. Poul Nielson, EU's Udviklingskommissær, udtalte i begyndelsen af denne måned, at EU's udviklingshjælp i fremtiden også skal

bruges til afrikanske udrykningsstyrker. Altså til oprustning.

2. EU-kommissionen udsendte i marts i år et kommuniké om udbygningen af våbenproduktionen til sikring af Unionens politikker og økonomiske interesser. Ikke – nødvendigvis – til sikring af freden...

3. Javier Solana's strategiske papir præsenteret for stats- og regeringscheferne i Tsaloniki, åbner op for egentlige EU-interventioner uden FN-mandat.

De meget stilfærdige operationer i Makedonien og Congo skal bruges til at vise, at Unionen har en anden dagsorden end den amerikanske dagsorden. Men blot et spadestik dybere end retorikken finder vi de mere skræmmende stormagts-ambitioner.

Disse operationer er ufarlige i dén forstand, at man ikke træder andre stormagter over tæerne.

Anderledes ser det ud, når vi vender blikket mod områder og situationer, hvor interessekonflikterne er udtalte.

Tre eksempler:

1. EU er tavs omkring Tjetjenien og Tibet.
2. EU var – via Tyskland – meget klodset i forbindelse med konflikterne på Balkan. Ved at godkende Kroatien før spørgsmålet om mindretalsrettigheder var klaret, var brandene på Balkan uundgåelige.
3. Og endelige: Irak. Tilhængerne bruger krigen til at plædere for en såkaldt effektivt FUSP.

Det er rigtigt at USA's enegang er fatalt. Men troen på at verden bliver et bedre sted, blot vi får mere Unionsmagt er simpelthen naiv!

Ser vi bare på tallene, tegner der sig jo faktisk et flertal for krigen i EU's medlemskreds: Storbritannien, Portugal, Spanien, Italien, Holland og – her er det så, det bliver rigtig pinligt – Danmark. Alle disse lande stod – og står stadig – last og brast med USA.

De kommende EU-lande sympatisere for manges

vedkommende også med den amerikanske besættelse af Irak udenom det internationale system.

I en situation med én egentlig fælles udenrigspolitik, ville EU så være gået med i krigen som én blok. Skulle flertallet have tvunget lande som Tyskland, Frankrig og det traditionelt neutrale land Finland til at gå i krig imod deres vilje?

I situationer som den der opstod omkring Irak, vil en enhedspolitik være umulig. EU's fancy udenrigsminister ville stå på sidelinien og se på imens landene splittes.

Men situationer som denne opstår relativt sjældent – forhåbentlig også i fremtiden.

Derimod vil en egentlig FUSP kunne blive skræmmende effektiv i langt de fleste tilfælde. I og med at Unionen bygger sine stormagtsambitioner på det samme evigt gyldige grundlag som fx USA, vil EU-landene hænge sammen som ærte-halm, når det gælder at tryne de små i WTO og i FN-regi. Akkurat som det sker i dag. Nu blot med unionshær til at sætte rå magt bag ordene – hvis det skulle være...

EU vil ikke komme til at stå op mod USA

For det første, fordi interesserne sjældent vil divergere. For det andet, fordi en konfrontationskurs vil være økonomisk såvel som sikkerhedspolitisk direkte uklog.

Vejen frem er at satse på neutrale organisationer – først og fremmest FN. I stedet for at satse kortsigtet på effektivitet, handlekraft, er det centralt at satse på diversitet og ikke mindst at inddrage de berørte parter i beslutninger vedrørende deres sikkerhed.

Beslutninger vedrørende bomber, uniformer og kampvogne skal ikke tages af hverken den ene eller den anden stormagt.

Beslutninger vedrørende den globale sikkerhed skal tages i et ligeværdigt FN med folkeretten og selvbestemmelsesretten i højsæde. Fordi magtkoncentrationer har det med at tage magten fra os.

En hædersmand af sjælden karat

Den 26. juli fyldte landinspektør Mogens Rump, Sønderborg, 80 år.

Han arbejdede i flere år i Grønland og derefter indtil sin pensionering som landinspektør i Sønderjylland.

Årene i Grønland betød meget for ham, og det glædede ham, at Grønland i 1979 ved en selvstændig afstemning meldte sig ud af EF (EU), som det i 1972 blev tvunget ind i ved den fælles afstemning med Danmark.

Rump var allerede i 1971 med til at grundlægge „Arbejdsgruppen mod EF i Sønderborg, Sundeved og Als“, som senere, da Folkebevægelsen mod EF stiftedes i april 1972, tilsluttede sig denne.

Han sad i en periode i Folkebevægelsens forretningsudvalg, og hans engagement i nordisk kultur og samarbejde ledte ham naturligt til at være aktiv i foreningen Frit Norden, hvis styrelse han i en årrække var medlem af.

Moges Rump er stadig et skattet medlem af Folkebevægelsen og Frit Norden, men han har siden midten af 1980erne koncentreret sine kræfter om at forsvare den „naive“ opfattelse, at Danmarks grundlov ikke er en harmonika, der kan trykkes og trækkes til at spille den melodi, som opfylder de til enhver tid styrende kræfters behov!

Rump førte fra 1986 til 1992 korrespondence med samtlige medlemmer af Folketinget i et forsøg på at få en reel debat om EF-traktaterne og Danmarks grundlov.

Der kom reelle svar, men størstedelen var svævende og undvigende.

Meget af denne korrespondance og supplerende stof er offentliggjort i Rumps bog: „En grundlov uden betydning“.

Han indskrænkede sig ikke hertil, men førte en utrættelig kamp for at få en domstolsprøvelse af, om Danmark kunne fortsætte med at afgive suverænitet til EU uden en ændring af grundloven efter dennes §88.

Det lykkedes ikke i første omgang, men andre tog sagen op efter Maastrichttraktatens vedtagelse i 1993.

Rump koncentrerede nu kræfterne om arbejdet mod Danmarks tilslutning til Schengenaf-talen og var i 1997 medstifter af foreningen Grundlovsværn, som han er formand for.

Det lykkedes ikke Grundlovsværn at få en domstolsprøvelse af Schengentiltrædelsen, men det vil ikke standse Rump i arbejdet for ret og frihed. Den forestående kamp om den nye „forfatningstraktat“ viser da også at der mere end nogensinde er behov for et Grundlovsværn.

En ting er sikkert: Rump, den blide, beskedne og urokkelige hædersmand vil være på plads.

Bent Brier

Efter konferencen i Lillehammer...

Pressemeddelelse udsendt 05 august 2003

Nordisk Folkeriksdag 2003 ble holdt 30/7 - 2/8 - 2003 - på Høgskolen i Lillehammer.

Rundt 90 personer besøkte konferansen en eller flere dager.

Konferansens tittel:

**EU på vei mot en stormakt.
Nordisk folkestyre i fare.**

Følgende uttalelse ble vedtatt:

Nordisk Folkeriksdag, samlet på Lillehammer 30.juli – 2. august 2003, ser med bekymring på forslaget til grunnlov for EU. Blir forslaget vedtatt, vil EU grunnlovfeste at all nasjonal lovgivning må vike for enhver EU-lov.

Samtidig vil det skje en kraftig sentralisering av beslutningsmyndighet innad i EU. Store land får økt makt på bekostning av små, og veto retten skal stort sett begrenses til utenrikspolitikk og skattepolitikk. For små EU-land blir voretten illusorisk også på disse områdene.

Grunnlovsforslaget fastslår at medlemsstatene forpliktet til å fremme EUs interesser i verdenspolitikken om nødvendig med militære midler. EU gis status som juridisk person og kan dermed inngå internasjonale avtaler på vegne av medlemsstatene uten at avtalene trenger å bli ratifisert i den enkelte stat.

Forslaget til EU-grunnlov atskiller seg fra nasjonale forfatninger ved at det på viktige områder også fastlegger innholdet i politikken som kan føres. På alle markeder skal konkurranse være grunnprinsippet for den økonomiske utviklingen. Slik foreslås det at EU skal grunnlovfeste en ekstrem markedsøkonomisk libera-

lisme.

Forslaget til grunnlov for EU endrer forholdet mellom EU og medlemsstatene så grunnleggende, at det burde kreve en grundig demokratisk behandling i alle EU-land. EUs egne undersøkelser viser at et stort flertall av EUs egne velgere ikke en gang vet at det skal vedtas en grunnlov for EU. Den eneste garantien for at forslaget får en tilfredsstillende behandling, er at det må legges ut til folkeavstemning i alle EU-land.

Nordisk Folkeriksdag vil oppfordre regjeringene og parlamentene i Danmark, Finland og Sverige til å la velgerne ta standpunkt til grunnlovsforslaget gjennom folkeavstemninger.

Debatten om forslaget til EU-grunnlov aktualiserer spørsmålet om å utvikle alternativ til medlemskap. Nordisk Folkeriksdag vil arbeide for at et tettere nordisk samarbeid blir en viktig del av slike alternativ. Medlemskap i EMU – den økonomiske og monetære union med felles valuta – vil vanskeliggjøre realisering av nordiske alternativ. De nordiske land, i første omgang Sverige, må ved den forestående folkeavstemningen derfor avvise medlemskap i EMU.

Folkeriksdagen vil til slutt påpeke den asosiale nedbyggingen av velferdsstaten, som også finner sted i Norden som følge av EU-tilknytningen. Denne katastrofale utviklingen er kommet lengst i Finland, som er det eneste nordiske land som har innført Euro.

*Vedtatt i plenum
lørdag 2. august 2003*

En hilsen til Folkeriksdagens deltagere fra Mari Haaland

leder af
Folkeriksdagens Venner i Norge

Kjære alle deltakere på Folkeriksdag i Lillehammer,

Takk for sist, takk for at dere *var med!* Og ikke bare fysisk til stede, men engasjerte, og med kloke og viktige innlegg/bemerkninger. Den store gruppen fra Frit Norden ga trygghet og styrke til hele Folkeriksdagen. Det var godt å se de blide og våkne danske ansiktene hver morgen, de utgjorde jo “ryggraden” i min lille studiesirkel! Det gode fremmøtet fra nabolandene gjør at jeg ser mer håpefullt på en utvidelse av Frit Norden til en mer *all-nordisk* forening. Lillehammer 2003 synes jeg nå, i etterkant, var nordisk samhörighet på sitt beste. Og andre tidligere Folkeriksdager har også hatt den samme sterke undertonen av samhörighet og forståelse. Vi trives sammen! Vi er passe (sv. lagom) like og passe ulike – Jeg håper og tror at Folkeriksdagenes skjebne er *litt* tryggere etter NFR 2003, - at fenomenet er “liv laga” (et norsk uttrykk for “eksistensberettigelse” - !)

Må ikke glemme å spesielt berømme og takke de to unge fra Folkebevegelsen, Ditte Staun og Karina R. Sørensen. De gjorde inntrykk med sin faglige tyngde, engasjement og ærlighet.

Jeg har lykkeligvis fått med meg de *fleste* av Folkeriksdagene i disse 13 årene. Og leter etter uttrykk for det som særpreger NFR 2003. Og det må være dette: Alle kulturinnslagene. Det var jo bare 3 dager, sett komprimert.

Nordiske Noter:

Men så skjedde det, at de fleste innlegg fra talerstolen eller tilhørerbenken ble fulgt av et herlig treffende dikt, halt beleilig ut fra innerlommen. Vi har nok mye av en "felles kulturforståelse". Vi vet at dikterne våre allerede har sagt det sanne og riktige. Bussen til Aulestad var fylt av *sang* – Torodd F. har så rett, når han sier at vi må snakke til *hjertene*, ikke bare til intellektet. Derfor en varm takk til Roland, med (fokelivs)bilder og gitar, til Kaya K. med sitt Bjørnson-foredrag, og til *alle* med et dikt i lommen og en røst til en sang.

Nå har vi fått en romslig porsjon av "faglig påfyll" i forskjellige EU-spørsmål, og det er ekstra verdifullt at kunnskapen ble så godt formidlet. Dag Seierstads tilstedeværelse og foredrag var et topp-punkt, syns jeg. Men likevel, når vi sitter der i hver våre land, med høststormene rundt trær og busker, og hverdagene med sine krav, ja da vil i hvert fall jeg finne størst glede i minner om stemningsfulle viser og diktperler, om Hilmars fele-gnikk, om et sprudlende sosialt samvær, - og de mange hjertelige klemmene.

(norsk "klem" = sv. "kram" og da. "knus" -)

Det kultur-baserte nordiske fellesskapet fikk en fin vitamininnsprøytning på Lillehammer, tror

Mari Haaland.

Exit nordisk enighetskultur ?

Den danske samarbejdsminister Flemming Hansen tager i et "Synspunkt" i Fyens Stiftstidende 25. august til genmæle mod artikler i avisen, hvor Danmark blev kritiseret for ikke at prioritere det nordiske samarbejde særligt højt. Den danske minister bruger ikke direkte udtrykket "uenighed gør stærk", men han mener det er sundt med en udvikling væk fra en nordisk enighetskultur. I EU forventer man ikke, at den danske regering på alle punkter skal være enig med de andre lande: "Man kan vel altid blive enige, hvis blot ambitionsniveauet er tilstrækkeligt lavt, og det er vel næppe det vi skal stræbe efter.." Enighetskulturen udfordres ved, at ambitionerne de seneste år, særligt efter Sveriges og Finlands indtræden i EU, gradvist er blevet hævet i det nordiske samarbejde. Det er kun godt, men det indebærer at risikoen for uenighed stiger, siger ministeren.

Fyens Stiftstidende <http://www.fyens.dk>

Kilde: Norden i Veckan.

Redaktionel kommentar fra Frit Norden:

Det er grove løjer!

Regeringen anfægter nu den konsensuspolitik som, historisk set, har været med til at skabe fred i Norden. En "udvikling væk fra nordisk enighetskultur." Hvad er det for et ærinde ministeren er ude i? At det er godt at vi i Europa tvinger hinanden til alt muligt med den indbyggede risiko for fjendskab, nationalisme og nye krige på sigt ...

Jakob Buhl

Forslag til Frit Nordens årsmøde

Efter sommerens samarbejde om konferencen i Lillehammer stilles følgende forslag til drøftelse og eventuel efterfølgende vedtagelse på foreningens årsmøde lørdag den 20. Sept. 2003:

Enhver forening i Norden, der arbejder med samme formål som
FRIT NORDEN - Danmark,
jævnfør

Vedtægter for
foreningen FRIT NORDEN

- § 1. Foreningens navn er FRIT NORDEN.
- § 2. Foreningen er tværpolitisk og har som formål:
- at udbygge forståelse af det nordiske frihedssyn og den folkelige solidaritet i Norden på folkestyrets grundlag
  - at tage og støtte initiativer, der sigter mod øget samvirke i Norden og i den øvrige verden
  - med ethvert lovligt middel at modvirke alle bestræbelser, der kan skade det eksisterende og fremtidige samarbejde i Norden.

kan efter nærmere aftale med FRIT NORDENs styrelse i Danmark anvende

- 1 vores navn:
FRIT NORDEN - (land)
- 2 logo med svane og globus
- 3 bladet FRIT NORDEN

FRIT NORDEN opfordrer således Folkerigsdagens Venner i Norge og Sverige til at oprette selvstændige afdelinger af FRIT NORDEN (FRIT NORDEN - Norge og FRIT NORDEN - Sverige).

Vi ser frem til et styrket nordisk samarbejde.

FRIT NORDEN'S ÅRSMØDE

Lørdag den 20. september 2003
i Valby Medborgerhus
Valgårdsvej 4, 2500 Valby

Dagsorden i henhold til vedtægterne.
I årsmødets program er desuden indlagt oplæg og diskussion
med fokus på temaerne:

Frank Dahlgaard,
journalist, cand. polit
fhv. medlem af
Folketinget

Brug Norden! Muligheder og perspektiver i nordisk samarbejde

samt

Den nye EU-forfatning og Danmark

Niels Eriksen
adjunkt cand.mag.
EU-parlamentskandidat
for Folkebevægelsen.

Valby Medborgerhus

ligger i hjørnet af Toftegårds
Plads, hvor en lang række
busser holder og et par
minutters gang fra Valby
station. [http://
www.valby-medborgerhus.dk/](http://www.valby-medborgerhus.dk/)

Pris: kr. 125

Tilmelding senest d. 18. sept.
til Hanne Kock, 86 14 78 30
eller mobil: 40 97 94 25

PROGRAM

- Kl. 12.00-13.30 Ankomst,
mulighed for at købe
frokost mv. i
medborgerhuset
- Kl. 13.30 Årsmøde** indledes
Beretninger, valg m.m.
- Kl. 15.00 Kaffe/te
Kl. 15.30 Årsmødet fortsætter
- Kl. 16.30 Oplæg og debat**
Indleder:
Frank Dahlgaard
- Kl. 18.00 Spisepause
Varm ret mv. kan købes
i medborgerhuset
- Kl. 19.00 Oplæg og debat**
Indleder:
Niels Eriksen
- Kl. 21.00 Afslutning,
frit samvær, mulighed
for at købe kaffe/te

FRIT NORDENS STYRELSE 2002-2003

Jesper Morville, *Formand*
Birtha Bigum, *Næstformand*
Leif Kajberg
Redaktør og landssekretær

Bent Brier,
Jakob Buhl
Torbjørn Dahl
Sigurd Halleraker
Hanne Kock
Else Lerstrup

Suppleanter
Ellen Koch og Esther Lange

Birgit Lerstrup, *Kasserer*

STØT FRIT NORDEN

i arbejdet for dansk folkestyre og
et frit internationalt samarbejde
med udgangspunkt i nordisk men-
neskesyn og fællesskab. Forenin-
gen er tværpolitisk og uafhængig
af andre organisationer.
Bliv medlem eller abonnent.

Nærmere oplysninger hos
landssekretær

Leif Kajberg
Klirevænget 31,
2880 Bagsværd
tlf. 44 98 29 32

Eller

Bent Brier
Græsted Vænge 23
3230 Græsted
tlf. 48 39 30 25

Eller besøg vores hjemmeside:
<http://www.fritnorden.dk>